

KASBIY MA'SULIYAT HISSINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10144470>

Yaxyoyeva Gulhayo Murot qizi

Shofirkon tumani 11 umumta'lim maktabi psixologi.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada kasbiy ma'suliyat haqida, hamda uning pedagogikasi va psixologik holati haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Uzluksiz ta'lim, kadr, ilg'or, metodika, pedagogik, fan, texnika, ta'lim, ko'nikma, malaka.*

Mamlakatimiz taraqqiyotining muhim sharti kadrlarni tayyorlash tizimining mukammal bo'lishi, iqtisod, fan madaniyat, texnika va texnologiyalar asosida rivojlanishi hisoblanadi. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" uzluksiz ta'lim va kadrlarni tayyorlash tizimlarini tubdan isloh qilishga qaratilgan. "Milliy dasturni" amalga oshirishda mavjud ta'lim va kadrlarni tayyorlash tizimlarini tubdan o'zgartirish zamonaviy ilmiy fikrlar yutuqlari va ijtimoiy tajribalarga, ta'lim jarayonini hamma bosqichlarida, uzluksiz ta'lim tizimi ta'lim muassasalarining hamma shakli va turlarida ilg'or-metodik ta'limlarga tayangan holda amalga oshiriladi. Hozirgi zamonaviy bosqichda pedagogik dolzarb vazifalarga fan, texnika, ilg'or texnologiyalar yutuqlaridan foydalanish asosida shaxsni tarbiyalash, o'qitish va rivojlantirish maqsadlari, mazmuni, metodlari, vositalari va tashkiliy shakllarini ilmiy ta'minlash kiradi. Ta'lim tizimini takomillashtirish bo'lajak o'qituvchilarning o'z ustida ishlashi, bilim ko'nikma va malakalarini muntazam oshirib borish yo'lida ham o'ziga xos talablarni belgilab beradi. Bu muhim vazifalarni amalga oshirishda ta'lim-tarbiya jarayoniga innovatsion texnologiyalarni tadbiiq etish orqali o'qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirish, innovatsion faolligini oshirish hamda innovatsion jarayonlarga qiziqish va ilmiy izlanish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Pedagogik faoliyatning predmeti bo'lib, shaxs rivojlanishining sharti va asosi bo'lmish ijtimoiy madaniyatni singdirishga qaratilgan o'quv faoliyatining manbai hisoblanadi. Pedagogik faoliyatning vositalari sifatida ilmiy (nazariy va empirik) bilimlarni ko'rish mumkin. Yordamchi vositalarga esa texnik, kompyuter, grafik vositalarni kiritish mumkin. Pedagog faoliyatidagi ijtimoiy-madaniy malakani yetkazish bu tushuntirish, ko'rsatish (illyustratsiya), darslik mashqlarini tahsil oluvchilar bilan birga ishlash, tahsil oluvchini bevosita amaliyoti (laboratoriya, amaldagi) va treningdan iborat. Pedagogik faoliyatning mahsuli bo'lib o'quvchining aksiologik, emotsional mazmuniy, predmetli, baholash mezonlarini aks ettiruvchi individual malakasining shakllanganligi hisoblanadi. Pedagogik faoliyatning natijasi asosiy maqsaddan kelib chiqqan holda o'quvchilarning shaxsiy, intellektual rivojlanishi, ularni o'quv faoliyatining subyektivi va shaxs sifatida shakllanishi

hisoblanadi. Pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismlaridan biri bu motivatsiya hisoblanadi. Pedagogik faoliyatda ham o'quv faoliyatdagi kabi motivatsion soha ajratilib ko'rsatiladi. Bu tashqi va ichki motivlardir. Tashqi motiv sifatida biror-bir narsaga erishish istagini, ichki motiv sifatida esa o'z faoliyatining jarayoni va natijasiga e'tibor berishni misol qilish mumkin. Pedagogik faoliyat pedagogik vaziyatdagi turli-tuman xatti-harakatlarning umumlashmasidan iborat: perseptiv, mnemik, kommunikativ, izlanuvchanlik, nazorat qilish, baholash va h.k

Uzluksiz ta'lim tizimida umumiy o'rta ta'lim maktablari o'zining salmog'i hamda boshlang'ich asos ekanligi bilan alohida o'rin egallaydi. Shundan kelib chiqqan holda maktab o'qituvchisining malakasini oshirishni aniq me'yorlar asosida tashxis qilish va uning imkoniyatlari hamda mustaqil o'z ustida ishlashining afzalliklarini tadqiq qilishni taqozo qiladi. Bu esa o'z navbatida o'qituvchining kasbiy mahorati, umumiy saviyasini mutassil takomillashtirish uchun sharoit yaratishni talab etadi. O'qituvchi mehnatini rejali tashkil qilish ta'limtarbiya muvaffaqiyatining garovidir. Ilmiy asoslarga tayanib tuzilgan dars jadvali, ko'rgazmali qurollarning yetarliligi, o'qituvchilarni ta'lim-tarbiyaga daxldor bo'lmagan ishlardan ozod qilish uning kuchi va vaqtini tejaydi hamda mehnati unumini oshiradi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy mahoratini uzluksiz oshirish masalasida xorijiy mutaxassislar va sohaga oid xorijiy adabiyotlardan foydalanish ham muhim masala hisoblanadi. Xorijlik olimlar jahon andozalariga mos ta'lim amaliyoti, tizimi, ilg'or texnologiyalari va axborot – kommunikatsiya texnologiyalarining zamonaviy usullari hamda o'zlarining ilmiy – tadqiqot izlanishlari haqida ma'lumotlar beradilarki, ular orqali tinglovchilarimiz hozirgi davrning eng yangi ilg'or texnologiyalari bilan tanishadilar, tajriba almashadilar.

Kasbiy mas'uliyat hissini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlariga quyidagilar kiradi:

1. O'z-o'zini anglash: Kasbiy mas'uliyat hissini rivojlantirish odamlardan o'zlarining kuchli tomonlari, zaif tomonlari va qadriyatlaridan xabardor bo'lishlarini talab qiladi. Bu o'z-o'zini anglash ularga o'z rolining muhimligini va boshqalarga ta'sirini tushunishga yordam beradi.

2. Maqsadni belgilash: Aniq va erishish mumkin bo'lgan maqsadlarni qo'yish professional mas'uliyat hissini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Muayyan maqsadlarni belgilash orqali shaxslar ularga erishishlari va ularning kasbiy rivojlanishiga egalik qilishlari mumkin.

3. Axloqiy ong: axloqiy me'yornlarni tushunish va ularga rioya qilish kasbiy mas'uliyat hissini rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bunga halol, hurmatli va professional munosabatlarda maxfiylikni saqlash kiradi.

4. Reflektiv amaliyot: Reflektiv amaliyot bilan shug'ullanish odamlarga o'z harakatlari, qarorlari va tajribalarini tanqidiy baholash imkonini beradi. Bu takomillashtirish sohalarini aniqlashga va professional o'sish uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga yordam beradi.

5. Hamkorlik va jamoaviy ish: Hamkorlik va jamoaviy ishning muhimligini tan olish professional mas'uliyat hissini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Hamkasblar bilan samarali ishlash, mas'uliyatni taqsimlash va boshqalarni qo'llab-quvvatlash kuchli professional axloqni shakllantirishga yordam beradi.

6. Uzluksiz o'rganish: Uzluksiz ta'lim ongini qabul qilish kasbiy mas'uliyat tuyg'usini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Bu kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini izlash, joriy tadqiqotlar va ilg'or tajribalardan xabardor bo'lish hamda sohadagi o'zgarishlarga moslashishni o'z ichiga oladi.

Ushbu xususiyatlarni tarbiyalash orqali shaxslar kuchli kasbiy mas'uliyat hissini tarbiyalashlari mumkin, bu har qanday kasbda muvaffaqiyatga erishish uchun juda muhimdir.

Zamonaviy shart-sharoitlarda pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarishda o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, ya'ni ularning professionaligi, o'quvchilar faoliyatini muvofiqlashtirish va pedagogik jarayon samaradorligini ta'minlashda kom petentli bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki pedagogik jarayonlarni ilmiy asoslarda tashkil etish va boshqarish yo'nalishidagi zamonaviy talablar o'qituvchilarning o'z bilimlari, ko'nikma va malakalarini uzluksiz rivojlantirib borishini taqozo etadi. Bu o'z navbatida, o'qituvchilar faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik jarayonlarni samarali tashkil etishni nazarda tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vazirlar Mahkamasining 2004 yil 9 iyuldagi "2004-2009 yillarda ta'lim muassasasi ta'limini rivojlantirish davlat umummilliy dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 321-sonii Qarori. - Toshkent, 2004.

2. Abdullayev X. "Ta'lim-tarbiya nazariyasi (savol-javoblarda)1' FarDU, 2008. 107 bet.

3. Abdurahmonov Q., Yu.Odegov va boshqalar. Personalni boshqarish. Toshkent: "Sharq", 1998.

4. Abdurahmonov Q.H., Rahimova D.N. va boshqalar. Davlat xizmati personalini boshqarish. - Toshkent: "Akademiya", 2002.

5. Adizova T.M. Boshqaruv muloqoti. - Toshkent: Nizomiy nomli TDPU, 2000.